

*Rondom Antonius Abt, Bernardus,
Blasius, Gummarus en Willibrordus*

Nieuwsbrief van de Vijf Heiligen Parochie Nr.158 Vrijdag 20 september 2024

Bereikbaarheid van onze parochie

Voor dringende zaken als uitvaarten en ziekenzegen
zijn we bereikbaar via 06-10490088

Wegwijs binnen onze Vijf Heiligen Parochie

Contact met het pastoraal team

Wilt u graag in contact komen met een van de leden
van ons pastoraal team,
pastoor Ronald van Bronswijk
of pastoraal werkende Giny van der Korput,
aarzelt u dan niet dit te doen.

Dit kan rechtstreeks via telefoonnummer
06-10490088 of via ons parochiesecretariaat:
Tel: 0162-682303 of e-mail: info@naardekerk.nl

Het parochiesecretariaat en de parochiekantoren vormen een belangrijke schakel binnen onze
parochieorganisatie, voor verdere informatie kunt u altijd contact met hen opnemen.

U bent er van harte welkom.

Hieronder vindt u de openingstijden, de (e-mail) adressen en telefoonnummers:

Parochiesecretariaat Made: Annie van Groesen

Het secretariaat van de Vijf Heiligen Parochie is gevestigd op het adres Kerkstraat 6
4921 BB Made. Telefoon: 0162-682303. E-mail: info@naardekerk.nl

Kantoortijden: maandag 12.00 uur - 15.00 uur,
dinsdag, woensdag en vrijdag van 9.00 uur tot 12.00 uur.

Dinsdag: Open Huis met pastoor Ronald van Bronswijk.

Parochiekantoor Terheijden: Annetti Schaap

Markstraat 2 4844 CR Terheijden. Telefoon: 076-5931216.

E-mail: terheijden@naardekerk.nl Kantoortijd: vrijdag van 9.30 uur tot 12.00 uur.

Parochiekantoor Wagenberg: Fien van Mook

Dorpsstraat 56 4845 CG Wagenberg. Telefoon 076-5931236.

E-mail: wagenberg@naardekerk.nl Kantoortijd: dinsdag van 9.00 uur tot 12.00 uur

Vieringen en activiteiten in de Vijf Heiligen Parochie

Zaterdag 21 september 2024 25e zondag door het jaar Caritascollecte PAX	19.00 uur H. Antonius Abtkerk Eucharistieviering R. v. Bronswijk Anthony Singers Terheijden o.l.v. Nadia Rutkovska, piano René van Assche.
Zondag 22 september 2024 25e zondag door het jaar Caritascollecte PAX	9.30 uur H. Gummaruskerk Wagenberg Viering van Woord en Communie G. v.d. Korput Dameskoor GumarAnto en Herenkoor St. Antonius Abt o.l.v. J. Terpstra, orgel J. Horbach. 9.30 uur Victoriazaal Seniorenpartner 'de Wijngaerd' Eucharistieviering R. v. Bronswijk Cantor H. Vergouwen , orgel A. v. Vulpen
Zaterdag 28 september 2024 26^e zondag door het jaar	Geen viering in Terheijden 19.00 uur Wijngaerdviering Seniorenpartner 'de Wijngaerd' Made.
Zondag 29 september 2024 26^e zondag door het jaar	9.30 uur H. Gummaruskerk Wagenberg Eucharistieviering R. v. Bronswijk. CD-muziek 9.30 uur Seniorenpartner 'de Wijngaerd' Made Viering van Woord en Communie G. v.d. Korput. Blasiuskoor o.l.v. H. Vergouwen. Orgel J. v. Oporp.
Maandag 30 september 2024	10.30 uur Woonzorgcentrum Antonius Abt Terheijden Eucharistieviering R. v. Bronswijk

Dierendag met dierenzegening in Gummaruskerk Wagenberg pastoor Ronald van Bronswijk

De allereerste dierendag vond plaats op 4 oktober 1930. Een jaar eerder was tijdens een internationaal congres van de dierenbescherming die datum uitgeroepen tot Werelddierendag om aandacht te vragen voor het welzijn van dieren. De keus viel op 4 oktober omdat het ook de gedenkdag is van Sint Franciscus van Assisi.

De heilige die bekend staat om zijn grote

respect voor al het leven en dat van dieren in het bijzonder. Daarom zullen de pastores van de Vijf Heiligen Parochie huisdieren en dierenknuffels gaan zegenen op deze dag.

Van harte welkom voor kinderen, ouders en alle dierenliefhebbers.

Waar: In de Gummaruskerk in Wagenberg.

Wanneer: vrijdag 4 oktober

Tijd: 18.30 uur – 20.00 uur

Kosten: Een vrijwillige bijdrage is welkom

Terugblik caritascollecte MIVA

Op 25 en 31 augustus 2024 was de maandelijkse caritascollecte bestemd voor MIVA. MIVA ondersteunt lokale hulpverleners met onmisbare vervoers- en communicatiemiddelen.

Dit jaar was er speciale aandacht voor een kraamkliniek in Zambia, waar geen vervoersmiddelen beschikbaar zijn.

MIVA zamelt geld in voor een ambulance, waarmee zwangere vrouwen in noodsituaties snellere toegang krijgen tot medische hulp.

De collecte hiervoor bracht in onze kerken € 157,10 op.

Hartelijk dank voor uw bijdrage.

21 – 22 september Caritascollecte Vredesweek 2024: Samen voor vrede. Nu!

De vredesorganisatie PAX organiseert al meer dan 50 jaar de Vredesweek.

Dit jaar van 14 tot en met 22 september.

PAX is de grootste vredesorganisatie van Nederland.

Zij werkt aan de bescherming van

burgers tegen oorlogsgeweld, aan het beëindigen van gewapend geweld

en het opbouwen van inclusieve vrede.

Dit doet ze in conflictgebieden wereldwijd, samen met lokale partners en mensen die vinden

dat iedereen recht heeft op een menswaardig leven in een vreedzame samenleving.

Deze betrokken burgers slaan bruggen tussen conflicterende groepen, kweken onderling

begrip en verbeteren verstoorde relaties. PAX ondersteunt die lokale vredesinitiatieven.

Een vreedzame samenleving kan alleen stand houden wanneer iedereen kan meepraten en meebeslissen, waarbij uitsluiting en polarisatie wordt tegengegaan.

Ook in Nederland werkt PAX aan een solidaire samenleving, samen met betrokken burgers door het hele land.

Want vrede is er niet vanzelfsprekend. Daar moet je voor werken. Samen. Nu!

Om de geweldloze vredesstrijders wereldwijd te blijven steunen is uiteraard geld nodig.

Helpt u PAX mee door uw bijdrage in de caritascollecte ?

Ook kunt u een gift overmaken op rekening NL03 TRIO 0390 5150 00 o.v.v. Vredesweek 2024 t.n.v. PAX in Utrecht.

Bij voorbaat dank! Caritas VHP.

Wegen naar vrede lopen niet door straten van geweld.

Op weg naar een missionaire parochie? **Naar aanleiding van een publicatie van Mirjam Spruit in Nieuwsbrief RKKerk.nl**

In Nederland en Vlaanderen wordt er op tal van plaatsen gesproken over 'missionaire' parochies. Boeken 'Als God renoveert' van James Mallon en 'Rebuilt' van Michael White en Tom Corcoran staan vol met praktijkverhalen over de groei naar zo'n missionaire parochie en deze boeken vinden wereldwijd meer ingang. Op het parochiesecretariaat in

Made liggen van deze boeken een aantal exemplaren voor belangstellenden. Een missionaire parochie, is een parochie die nieuwe leerlingen van Jezus Christus voortbrengt.

Dit is gebaseerd op Mattheüs 28, 19-20 waar Jezus zegt:

"Gaat dus en maakt alle volkeren tot mijn leerlingen en doopt hen in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest en leert hun te onderhouden alles wat Ik u bevolen heb. Ziet, Ik ben met u alle dagen tot aan de voleinding der wereld."

Geloven is Gods licht door jouw leven laten schijnen.

Cultuuromslag

Maar juist die opdracht om 'leerlingen van Jezus te maken' vinden we vaak lastig. We zijn er meestal zelfs niet op gericht in onze parochies. Dit vraagt om een cultuuromslag, een cultuuromslag in vijf punten beschreven.

1. Ontdek Jezus

In een missionaire parochie is Jezus Christus niet alleen *een voorbeeld of inspiratiebron*, maar voor steeds meer mensen ook *Vriend en Verlosser*, die ons uitnodigt Hem te volgen, Hem beter te leren kennen en in vriendschap met Hem te leven, een leerling van Hem te zijn.

Gebed en het ontvangen van de sacramenten zijn belangrijke tools om deze vriendschap met Jezus te versterken en Zijn bevrijding en genezing te ervaren.

2. Neem deel aan een kleine geloofsgroep

In een missionaire parochie zijn er naast vieringen ook allerlei activiteiten waardoor mensen hulp geboden wordt om te groeien in geloof, zoals de Alphacursus, waar mensen naar elkaar omzien en zorg wordt gedeeld.

3. Deel je geloof en nodig anderen uit

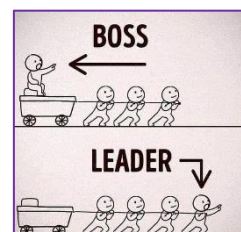
In een missionaire parochie gaat het niet alleen om de mensen die al naar de parochie komen, maar de missionaire parochie wil ook mensen van buiten de parochie de kans geven om Jezus Christus beter te leren kennen. Elke parochiaan wordt uitgenodigd om zijn of haar geloof – op een manier die bij hem of haar past – te delen met anderen en anderen uit te nodigen. Dat is een hele klus, we zijn dit niet gewend, we voelen ons daar ongemakkelijk bij, dat vraagt dus wel degelijk om een cultuuromslag.

4. Dien met jouw talenten in kerk en samenleving

In een missionaire parochie voeren niet alleen een pastoraal team en vrijwilligers alles uit, maar draagt een ieder zijn of haar steentje bij.

De pastoor leidt de parochie vanuit een leiderschapsteam.

Het leiderschapsteam zorgt er voor dat iedereen zijn gaven en talenten kan inzetten voor de kerk en de samenleving, zodat iedereen kan bijdragen aan de missie van de kerk.

5. Bid en ontvang de sacramenten

Alles wat er in een parochie gebeurt op het gebied van liturgie, catechese en diaconie berust op het besef dat dit komt vanuit onze geloofsbezieling, een bezieling die versterkt kan worden door te bidden, vanuit je hart, de eucharistie echt bewust te ervaren en deze ook zien als uitgangsbasis voor onze taak en leven in de wereld. De heilige Geest is bij dit alles niet 'de grote onbekende Persoon van de Drie-eenheid', maar we moeten 'de ramen en deuren openhouden' voor de werking van de heilige Geest bij het op weg zijn naar een missionaire parochie.

De weg naar een missionaire parochie is er dat niet een met veel hobbels op de weg, welke richting gaat het op? Willen we of durven we die uitdaging wel aan?

Het idee van de Missionaire Parochie stelt dat we oude structuren en gewoontes moeten afleren om terug te keren naar de kern. Met de activiteiten van onze missionaire parochie proberen we het oude achter ons te laten en iets nieuws te beginnen.

(Stan van Ommen lid missionaire werkgroep Catharinaparochie Oosterhout)

Paus Franciscus heeft de parochie als volgt omschreven:

'De parochie is een kerkelijke aanwezigheid in het gebied, een omgeving waar naar het Woord wordt geluisterd, van groei van het christelijk leven, van dialoog, van verkondiging, van edelmoedige naastenliefde, van aanbidding en viering. Door middel van al haar activiteiten bemoedigt en vormt de parochie haar leden, opdat zij actief in de evangelisatie zijn. Het is een gemeenschap van gemeenschappen, een heiligdom waar de dorstigen komen drinken om verder te gaan op de weg, en een centrum van voortdurende missionaire uitzending.

Tegenwoordig kun je je ook een beetje een zonderling voelen als je op weg bent naar zoiets specifiek in de Kerk als priester of diaken, of ook als gelovige. (pastoor Wim Bakker)

Veel gelovigen, zowel in de Protestantse als in de Rooms-Katholieke kerk, hebben oog voor duurzaamheid en zijn, met vallen en opstaan bereid om hun eigen leefstijl kritisch tegen het licht te houden. In die zin vormen 'pepermunt' en 'wierook' steeds meer bondgenootschappen, ook met mensen met een andere geloofsovertuiging. Het lijkt me goed dat wij ons blijven inzetten voor een zorgzamer omgang met Moeder Aarde als ons gemeenschappelijk huis. (Bisschop Gerard de Korte)

Pepermunt en wierook

In de protestantse kerk beslaat de preek het grootste deel van de dienst.

Om tijdens die lange preek met het kopje erbij te blijven, wil een pepermuntje wel eens helpen. Het rolletje pepermunt gaat dan van hand tot hand.

Wierook zul je daarentegen in een protestantse dienst weer niet aantreffen, dat is dan weer typisch katholiek, gebruikt in een eucharistieviering en een uitvaart.

In 2013 verscheen een boek onder de titel 'Wierook & Pepermunt', waarin een dominee en een katholieke leek op verkenning gaan in hun best wel verschillende kerkgenootschappen.

Erik van den Berg en Janneke Nijboer: Wierook en Pepermunt, een ontmoeting van tradities.

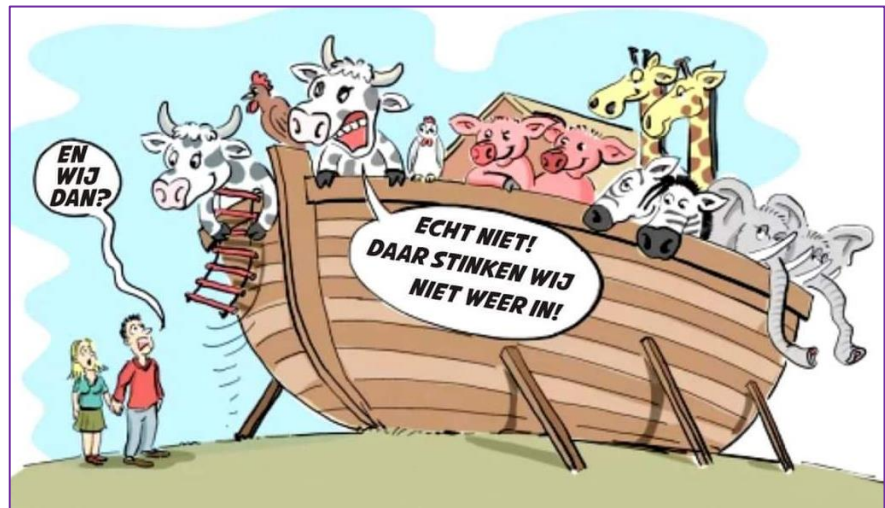
Rijkdom is als zeewater: hoe meer je ervan drinkt, hoe meer dorst je krijgt (Arthur Schopenhauer)

Wij moderne mensen moeten leren begrijpen dat wij onderdeel zijn van de natuur en dat we de natuur haar gang moeten laten gaan. Het is als met een lichaam dat geneest. Als je een wond in je hand hebt, plak je er een pleister op, maar jij gaat die wond niet genezen. Dat doet je lichaam zelf. De natuur lost problemen op. Dat wil niet zeggen dat de mens dan maar zijn gang kan gaan.

We moeten de natuur niet tegenwerken, overvragen en overbelasten, maar komen tot een nieuwe verhouding tot de schepping. Vanuit christelijk oogpunt is de natuur de schepping van God en de mens moet daarin meewerken.

(Willem Marie Speelman, hoogleraar Franciscaanse spiritualiteit)

Niemand weet hoe laat het is (Youp van 't Hek)

Zingen bij PIM in Dorst

Onze twee koren, GumarAnto en Herenkoor St. Antonius Abt, waren op woensdagmiddag 4 september in Dorst te vinden bij PIM waar zorg verleend wordt aan mensen met dementie. Ineke Broeken, oud-lid van het Gummaruskoor, de voorloper van GumarAnto, woont daar ook en stond midden tussen haar vroegere zangmaatjes tijdens ons zomers miniconcertje. Een concertje bestaande uit ons koorrepertoire en een aantal nummers zoals 'Het leven is goed in ons Brabantse land' en 'Het kleine café aan de haven'.

ZIEKENBEZOEK

*Mijn vader had een lang uur zitten zwijgen bij mijn bed.
Toen hij zijn hoed had opgezet
zei ik, nou, dit gesprek
is makkelijk samen te vatten.
Nee, zei hij, nee toch niet,
je moet het maar eens proberen. (Judith Herzberg)*

Misinformatie

**Petrus Hubertus Klijsen,
eerste pastoor van Hooge
Zwaluwe.**

Hoogwater- toog

Op 7 januari 1900 verscheen in De Noord-Brabander van 7 januari 1900 een uitgebreid artikel naar aanleiding van het overlijden van Petrus Hubertus Klijsen , pastoor van Loon op Zand, hieronder is een deel van het artikel te lezen.

Petrus Hubertus Klijsen werd te Tilburg uit een deftig en godvrezende familie in den jare 1828 geboren. Reeds vroegtijdig openbaarde zich zijne neiging tot het H. Priesterschap, met welke waardigheid hij in 1853 bekleed werd. Na eenigen tijd in het Aartsbisdom te zijn werkzaam geweest volgde de benoeming tot kapelaan te Made¹.

Hier deed de jeugdige Priester zich kennen als ijveraar voor het heil der zielen, zoodat toen de Parochie Zwaluwe verdeeld werd, het oog van Mgr. Zwijsen Z.G. viel op den kapelaan van Made en die benoemde hem als eersten Pastoor van Hooge Zwaluwe.

Wat Zeerw. hier was, och hoevelen zijn er nog die zich Pastoor Klijsen herinneren, hoevelen zijn er die moreel en tijdelijk door Hem werden gesteund.

De fraaie kerk, die veel aan haar kortlings overleden en tweeden Herder, den Zeerw.

Heer H. J. v. d. Ven² verschuldigd is, dankt zeker het leeuwenaandeel aan de milddadigheid van Pastoor Klijsen. Na ongeveer dertien jaren te Hooge Zwaluwe gearbeid te hebben, volgde bij den dood van Pastoor van den Heuvel z.g. in den jare 1877 de benoeming tot Pastoor van Loon-op-Zand.

Op 5 maart 1877 werden pastoor Klijsen en zijn even oude dienstmeid Maria van Engelen uitgeschreven bij het Bevolkingsregister van Hooge en Lage Zwaluwe en werden nog diezelfde dag ingeschreven bij de gemeente Loon op Zand.

¹ Hier vergist de krant zich, Petrus Klijsen was kapelaan in Raamsdonksveer en niet in Made. De derde pastoor van Hooge Zwaluwe en Helkant , Petrus Kriellaars, was wel kapelaan te Made voor hij in 1897 als pastoor naar Hooge Zwaluwe en Helkant kwam.

² De tweede pastoor van Hooge Zwaluwe, Hendrikus Johannes van de Ven, werd op maandag 22 november 1897 dood aangetroffen in de kerk door zijn huishoudster.

De naam van Maria van Engelen komt nogal eens voor in het Registrum Matrimoniorum , het trouwregister, van de parochie Hooge Zwaluwe, zij fungeerde bij huwelijksluitingen als getuige, eerst samen met Enrico Vogels en later met Cornelis Bossers , de koster.

In het krantenartikel wordt ook over pastoor Klijsen vermeld *zijne teedere devotie vooral voor den H. Gerlachus wiens vereering hij te Hooge Zwaluwe en alhier zoo voorstond.*

Beeld van de H. Gerlachus , foto Stedelijk Museum Breda.

Reliekhouders met relik van de H. Gerlachus

Pastoor Petrus Hubertus Klijsen was dus een fervent voorvechter van de vereering van de H. Gerlachus. Op voorspraak van deze heilige Limburgse kluisenaar zouden vooral koeien van allerlei ziektes gevrijwaard blijven. De parochie Hooge Zwaluwe kreeg van de Trappistenabdij in Achel een relikwie van deze heilige, later kwam er ook een speciaal altaar van de H. Gerlachus met een beeld van de heilige. Een beeld met een koe aan de voeten van de heilige.

In 1877 vertrok pastoor Klijsen naar Loon op Zand , waar hij ook de vereering van de H. Gerlachus stimuleerde. Onder zijn opvolgers dutte de vereering van de H. Gerlachus weer wat in, maar toen in 1935 pastoor Kocken aantrad op Hooge Zwaluwe ging het weer volle kracht vooruit met de vereering. Er kwam een Gerlachus-feest dat begon op de maandag voor Pinksteren en eindigde op Tweede Pinksterdag. Deze laatste dag was het hoogtepunt van het feest en er kwamen wel zo'n 200 jonge boeren uit de gehele omtrek naar Hooge Zwaluwe.

Ook de jonge boerinnen lieten zich niet onbetuigd en die kwamen 's middags , zo vertellen de boeken. Ongetwijfeld voor een plechtig Lof met rozenhoedje, maar het zal daar beslist ook wel gezellig zijn geworden. In 1939 werd een broederschap van de H. Gerlachus opgericht.

Het vertrek van pastoor Kocken naar Hilvarenbeek in 1947 betekende toch weer minder aandacht voor Gerlachus en de vereering stierf een stille dood. Het beeld van Gerlachus verhuisde in 1977 naar het depot van het Bisschoppelijk Museum Er kwamen andere manieren van vee-verzorging en medicijnen voor de beesten, die vee-sterfte tegengingen waardoor de boeren ook wat meer bestaanszekerheid kregen.

Kapelaan in Raamsdonksveer

Van 1857 tot 1865 was Petrus Hubertus Klijsen kapelaan van Raamsdonksveer, in dat laatste jaar werd hij rector van de H. Willibrorduskerk te Hooge Zwaluwe- Helkant en in 1867 werd hij pastoor van deze kerk.

Uit zijn periode te Raamsdonksveer is een foto uit 1858 bewaard gebleven, waarop de drie leden van het toenmalig pastoraal team van Raamsdonksveer poseren aan de voorzijde van de pastorie. Een pastorie die aanvankelijk het woonhuis en de schuur was van weduwe Theodora van Son-Sprangers en die zij ver onder de getaxeerde waarde verkocht had aan de parochie. Zij was een zus van Henricus Theodorus Sprangers en deze was van 1812 tot 1839 pastoor te Made. Onder zijn pastoraat werd de eerste pastorie aan de Kerkstraat gebouwd, later bekend als Oude Mannenhuis en nu beter bekend als Grand Café dun Brabander.

Van links naar rechts kapelaan Petrus van der Ven, pastoor Henricus Cornelis Wijlen en de dan 30 jarige kapelaan Petrus Hubertus Klijsen

Alle drie de heren dragen een korte toog (hoogwater-toog) met daaronder zwarte kousen. Dit was tot het midden van de 19e eeuw de gebruikelijke dagelijkse kleding van de geestelijkheid. In 1850 zal de verplichting komen een lange tot de grond reikende toog te dragen (soutane) met meestal 33 knopen, evenveel als het aantal jaren dat Jezus op aarde doorbracht, en een witte boord (collaar), maar zeker niet alle priesters stapten direct naar die verplichte kleding over.

Bronnen:

Regionaal Archief Tilburg, bevolkingsregisters

De Dongebode, uitgave van Oudheidkundige Kring 'Geertruydenberghe', jaargang 44, nr. 1, 2018

Pierre Gruca, Julien Mariman: Een kerkboek uit Hooge Zwaluwe, 1865-2013, Hooge Zwaluwe 2022

Julien Mariman: Bernardus, al 350 jaar in Made. Made 2020

***Wij mensen zijn gemaakt om vreugde te scheppen in het leven
vreugde is de maatstaf voor onze ware rijkdom.***

Rabo ClubSupport
Stem op onze club!

Stem op ons in
de Rabo App
of op
rabobank.nl/
clubsupport

RaboClubSupport Breda-Amerstreek 2024.

Van 2 september t/m 24 september 2024 kan iedere Raboklant zijn/haar stem uitbrengen op verenigingen, clubs, koren en stichtingen die zich hiervoor hebben aangemeld. Je stem uitbrengen kan via de volgende link:

<https://www.rabobank.nl/leden/clubsupport>

Binnen ons parochieverband staan op het stembiljet: Anthony Singers Terheijden, Dameskoor GumarAnto Herenkoor St. Antonius Abt Terheijden, Stichting Behoud Antonius Abt Terheijden (SBAAT) en Stichting Behoud Gummaruskerk Wagenberg (SBGW)
Laat je stem niet verloren gaan. Bij voorbaat dank voor je (Rabo) support.

Historische lijn kerk Antonius Abt (5)

Johan van der Made

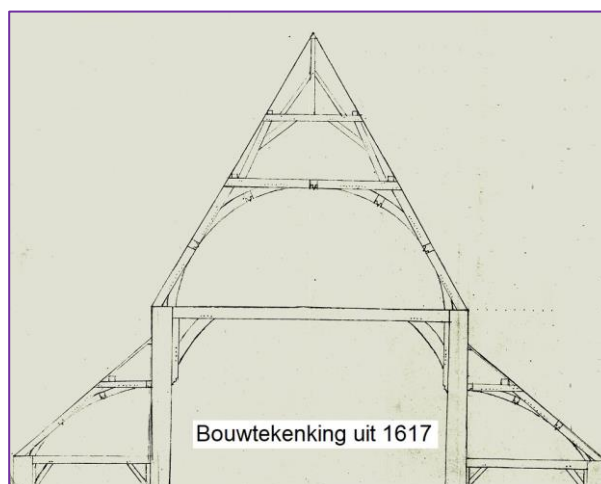
Het Twaalfjarig Bestand (1609-1621), tijdens de 80-jarige oorlog, bracht enigszins rust en orde in de dorpen. Vernielde huizen werden hersteld en het dagelijks leven kwam weer op gang. Vervolgens werd de aandacht op het kerkgebouw gericht.

De deken roemt in zijn verslag van 1615 de nu voorbeeldige levenswijze van de pastoor Daniël Daniëls, zodat er op hem niets meer aan te merken valt. (Bij de visitatie van het jaar daarvoor was de pastoor niet eens aanwezig) De kerk echter ligt er zeer ellendig bij en is verwoest, de pastoor draagt de H. Mis op in een kamer van zijn huis, maar preekt in een schuur of tussen de muren van de kerk, dat laatste zeer tot ongenoegen van de protestanten, die in het dekenaal verslag steeds ketters worden genoemd. Opmerkelijk is dan weer wel dat zowel de katholieke als protestantse armen worden geholpen uit de inkomsten van de tafel van de H. Geest.

Middels aanplakbiljetten werd in 1617 de voorgenomen wederopbouw bekend gemaakt. En er is een bouwtekening bewaard gebleven. Eerst werd "de buijck" (het middenschip) onderhanden genomen, gevolgd door het dwarspand en de toren.

Een schenking van 1500 karolusguldens voor de wederopbouw van de kerk werd ontvangen van prins Philips Willem van Nassau, zijnde de oudste zoon van Willem van Oranje en katholiek gebleven broer van Maurits.

En er werd bij iedereen aangeklopt en gevraagd om een bijdrage.

In totaal was "een groot deel van de 7.000 gulden", die voor de restauratie inmiddels was uitgegeven, "met schootelen gehaelt voor de deuren van de katholieke". Dit schreven de schout en de pastoor, toen vanuit Breda het bericht gekomen was dat het de pastoor verboden werd nog langer in de kerk te preken of een mis te doen. De kerk werd toen officieel toegewezen aan de protestanten. Dit bericht kwam op 28 maart 1619 van prins Maurits. In 1625 kwam Breda en omgeving in Spaanse handen, als gevolg waarvan de kerk weer door de katholieken gebruikt mocht worden. Terheijden werd nu geheel verschanst en omgetoverd tot een militaire vesting. Samen met de pest, die heerste rond 1625, ondergingen onze voorouders al weer een periode van ramp.

De bevolking in het begin van de 15^e eeuw van ongeveer 500 zal ongetwijfeld zijn gegroeid en mede aanleiding zijn geweest voor de bouw van een grotere kerk. Mede als gevolg van de oorlog dateren de oudst bewaard gebleven bevolkingscijfers pas van 1622 met 715 inwoners ouder dan 16 jaar. Er stonden toen 244 woningen. In 1635 waren dat nog maar 104 woonhuizen en in 1639 nog slechts 43. Maar in 1647 was het aantal huizen weer gegroeid naar 258.

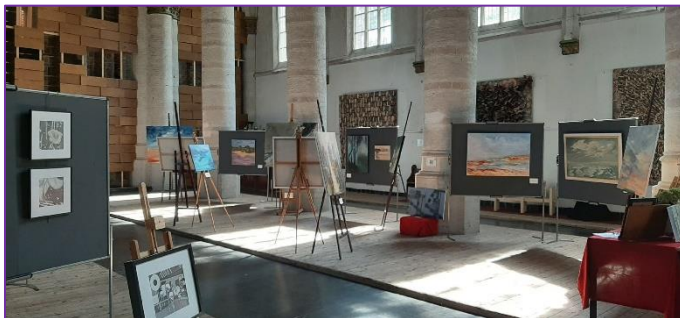

De Terheijdense kerk was in 1632 nog steeds een bijkerk van Breda en was dus nog geen zelfstandige parochie. Maar kennelijk zat dat wel in de pen. Op 1 juli 1632 werd Laurens Matthijssen benoemd tot vice-pastoor van Terheijden. In de akte staat "de bediening van de ecclesiae parochialis Ter Heyden", wat parochiekerk betekent.

Na een aan de bisschop van Antwerpen gedaan verzoek werd op 13 september 1633 positief beslist: "Terheyden errigitur in parochiam" ofwel: Terheijden tot zelfstandige parochie verheven! Nu mocht pastoor Laurens Mathijssen zich pastoor van een zelfstandige parochie noemen in plaats van vice-pastoor, die afhankelijk was van de

Onze Lieve Vrouwe Kerk, nu Grote Kerk, in Breda.

Eerder stond in de Hoofdstraat, ongeveer tegenover de Munnikenhof, een kapelletje genaamd: "de Antonius Abt-kapel op Schimmer". In de kerk staat nog een 16^e eeuwse houten beeld van Antonius Abt. Vermoedelijk is dit beeld overgebleven van die oude Antonius-kapel en is Antonius Abt toen de patroon van de parochie geworden.

Laatste kerkopenstelling van dit jaar

Zaterdagmiddag 7 september was het weer de laatste openstelling van dit jaar van het kerkgebouw van de H. Antonius Abt in Terheijden. Een openstelling met de mogelijkheid om de kleinere kerk eens goed te bekijken, een kaars op te steken,

maar ook gelegenheid voor amateurkunstenaars om hun creaties zoals schilderijen, etsen, pentekeningen, beeldhouwwerken ten toon te stellen. Een openstelling met op 17 augustus de viering van 100 jaar Vermeulenorgel, een openstelling met mogelijkheid de toren in te gaan en het slingeruurwerk te bekijken. Een openstelling ook met gelegenheid tot ontmoeting, tot uitwisseling van ervaringen en herinneringen.

Een hartelijk dank aan alle vrijwilligers van Stichting Behoud Antonius Abt die deze openstelling mogelijk maakten.

Gastvrijheid

*Samen eten
brood en water delen
verkoeling na de tocht door de woestijn
elkaars oase zijn.*

*Samen eten
onderkomen delen
schuilen voor de hitte van de dag
elkaars beschutting zijn.*

*Samen eten
reisverhalen delen
de beste route naar het einddoel wijzen
elkaars gidsen zijn.*

*Samen eten
het goede van de aarde delen
genieten van elkaars gezelschap
dan wordt water wijn.
Laat ons dat gegeven zijn. (Jacqueline Roelofs-Van der Linde)*

**Service is wat je geeft.
Gastvrijheid is hoe
je het laat voelen.**

(Clemens Schalkwijk)

Nieuwsbrief VHP 159 verschijnt op vrijdag 4 oktober 2024
Zelf kopij aanleveren door koren, werkgroepen of op persoonlijke titel kan ook. Deze dient u te sturen naar: info@naardekerk.nl
Neemt u ook eens een kijkje op de website van onze Vijf Heiligen Parochie: www.naardekerk.nl Volg onze parochie ook op Facebook.